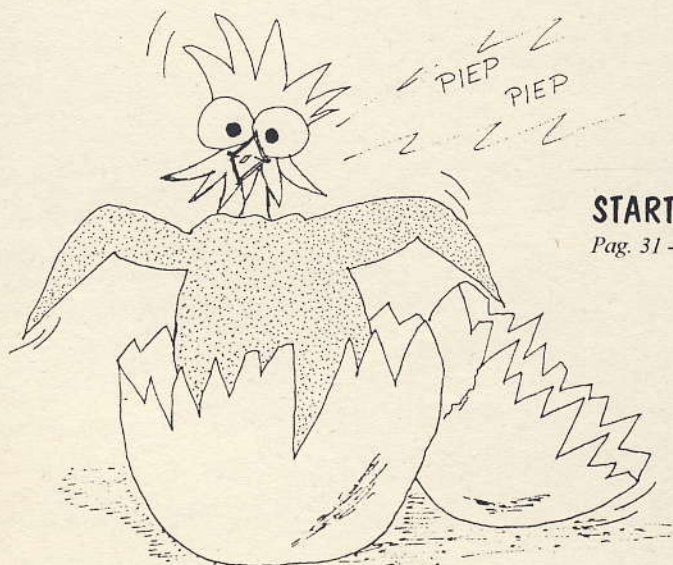
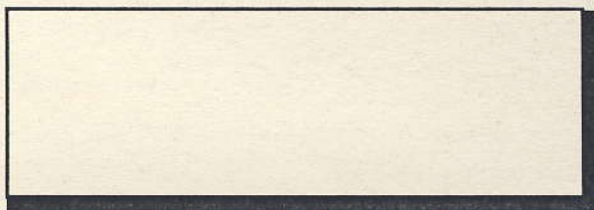

't Bieteutje

Tweemaandelijks tijdschrift van WIELEWAAL MARKVALLEI
J.N.M. MARKVALLEI

Jaargang 14 nr.2
maart - april

START PIEPWERKING

Pag. 31 - 34

Afgiftekantoor Hoogstraten
V.U. : Marcel Adriaensen

voorzitter :

Marcel Adriaensen
Venneweg 2
2321 Meer
03/315.90.40

Wim Verschraegen
Minderhoutsestraat 125
2322 Minderhout
03/314.67.25

ondervoorzitter :

Leo Van den Heuvel
Lod. De Konincklaan 395
2320 Hoogstraten
03/314.37.94

sekretaris :

Koen Pans
Bosuil 10
2323 Wortel
03/314.85.63

Geert Brosens
Kerkstraat 48
2328 Meerle
03/315.74.41

penningmeester :

Koen Pans

Tom Verschraegen

**milieubeschermings-,
natuurhistorisch - en
natuurbehouds-
sekretaris :**

Jef Leestmans
's Boschstraat 17
2320 Hoogstraten
03/314.60.14

Tom Verschraegen
Minderhoutsestraat 125
2322 Minderhout
03/314.67.25

pers-en promotie :

Ria Boeren
Lage Rooy 23 h
2328 Meerle

Ingrid Brosens
Kerkstraat 48
2328 Meerle, 03/315.74.41

piepverantwoordelijke :

Tine Swaenepoel
Gelmelstraat 59
2320 Hoogstraten, 03/314.31.51

konserators :

De Koeberg

De Halsche Beemden

Jan Spannenburgmuseum

: Leo Van den Heuvel

: Jef Leestmans

: Jos Verschraegen

Minderhoutsestraat 125

2322 Minderhout

03/314.67.25

Jos Vorsselmans

Hal 14

2322 Minderhout

03/315.76.26

Bieteutje :

hoofdredacteur : Wim Verschraegen

V.U. : Marcel Adriaensen

contactpersonen werkgroepen :

V.W.G. : Jef Leestmans

P.W.G. : Koen Pans

A.R.W.G. : Tom Verschraegen

V.B.W.G. : Wim Verschraegen

Z.W.G. : Dimitri Van Pelt, Danny Daelemans

K.W.G. : Wout De Ridder

Leden van andere afdelingen kunnen zich abonneren op het Bieteutje door overmaking van **100 Fr** op rek.nr. 646-2200711-86 o.n.v. J.N.M. Markvallei met vermelding van "**Bieteutje 1995**"

lidgelden :

Wielewaal : 600 Fr op 000-0319785-73

J.N.M. : 450 Fr (13 t.e.m. 25 jaar)

350 Fr (8 t.e.m. 12 jaar)

200 Fr (bijlid) op 001-2280592-04

ACTIVITEITENKALENDER

* Zondag 26 februari : EENDENTELLING

afpraak : E10-put te Minderhout om 09.30

De tijd van grote aantallen tafeleenden of kuifeenden is reeds gepasseerd. De watervogels zijn stilaan terug noodwaarts aan het verschuiven. Dit kan altijd wel iets fraais naar de E-10-putten toe lokken. Dit wordt weer spannend ...

* Van 27 februari tot Zaterdag 4 maart : KAMP IN DE LIEREMAN

Info : zie vorig bioteutje
Hiervoor diende je reeds ingeschreven te hebben
Wat je moet meebrengen vraag je best aan ...

verantw. : Dimitri Van Pelt

* Zondag 5 maart : BEZOEK AAN HET VERDRONKEN LAND VAN SAEFTINGHE

afpraak : 08.30 aan 't lokaal (eigen vervoer)

meebrengen : pic-nic, reservekledij, laarzen

prijs : 190 Fr per persoon (inkom) + onkostenvergoeding chauffeur

opmerking :

Deze tocht is verboden voor personen jonger dan 12 jaar en voor mensen met een zwak hart. Wie nog nooit de ervaring van het ploeteren door slik en schor heeft meegemaakt, moet zeker en vast met ons Swooike (= de gids) meegaan.

Wie deze ervaring al wel meegemaakt heeft, is er hoogstwaarschijnlijk.

verantw. : Marcel Adriaensen

* Zondag 12 maart : BEZOEK AAN HET VOGELREVALIDATIECENTRUM

Wat gebeurt er met ganzen die tegen elektriciteitsdraden aanvliegen? Wat doet men met een egeltje dat een gebroken pootje heeft? Waar gaan de illegale vogels naartoe die in beslag genomen worden op de vlieghaven van Schiphol?

Het antwoord hoor je uitvoerig en boeiend verteld door Charel Brosens.

afpraak : 09.30 't lokaal (auto)
10.00 't vogelrevalidatiecentrum, Luitertweg 36, Zundert

verantw. : Wim Verschraegen

* Zondag 19 maart : DE ALLEREERSTE PIEPACTIVITEIT

Eerst zullen we beheerswerken uitvoeren in het natuurgebiedje 'De Ramen' te Minderhout, gevolgd door een supertof milieu- en natuurspel in 't lokaal.

Zie wat Tine geschreven heeft in de pieprubriek !

afspraak : 13.30 't lokaal (fiets)

meebrengen : slechte kledij, laarzen

verantw. : Tine Swaenepoel

*** Zaterdag 25 maart : MET DE J.N.M. NAAR DE ZEE**

Onder deskundige leiding van Wout Schelp (de voorzitter van de Kustwerkgroep) speuren we strand en duin af. In het aangespoelde materiaal op het strand kan Wout (een behoorlijk geschifte bioloog die een eindwerk maakt over strandwormpjes en ander fraais) telkens weer iets herkennen dat hij pittig kan beschrijven. 's Namiddags gaan we waarschijnlijk nog een bezoekje brengen aan het dierkundig museum van de universiteit van GENT.

meebrengen : verrekijker, laarzen, pic-nic, drinken

afspraak : station van Turnhout om 07.10 (vertrek trein 07.24)

terug : station van Turnhout om 18.18

prijs : ± 300 Fr. (Go-pass, tram)

opgeven : vòór 15 maart bij Wim Verschraegen (03/314.67.25)

verantw. : Wout De Ridder

*** Zondag 9 april : WEIDEVOGELTOCHT**

Na de lange donkere winter doet het steeds goed de fiets op te springen en de vogels te begroeten die terug gekeerd zijn uit hun zuidelijk 'vakantie'-oord. We fietsen langs rustige wegen en laten oren en ogen hun gang gaan.

afspraak : 09.00 't lokaal (fiets) tot 13.00

verantw. : Jef Leestmans, Geert Brosens

*** Zondag 23 april : LANDSCHAPSWANDELING
DAG VAN DE AARDE**

Vroeger bezat Hoogstraten nog uitgestrekte gebieden met vennen, moerassen, hoogveentjes en beemdjes. In de loop der tijden onderging het landschap tal van veranderingen door o.a. ruilverkavelingen en de rechte trekking van de Mark. Gelukkig zijn er nog mooie stukjes natuur waarin een verrassend aantal vogels en planten te vinden zijn.

De landschapswandeling voert ons langsheen de mooiste plekjes en monumenten van oud-Hoogstraten. Deze rustige wandeling is een uitstekende gelegenheid om kennis te maken met het culturele verleden van Hoogstraten, waarbij u eveneens kan genieten van schilderachtige stukjes groen en een open dorpswandeling.

De piepers zullen een aparte wandeling maken (zie ook pieprubriek)

afpraak : Ingang van de Begijnhofkerk te Hoogstraten om 14.00

verantw. : Marcel Adriaensen

*** Van Vrijdag 29 april tot 1 mei : WEEKEND TE TEXEL**

vertrek : Vrijdag 29 april om 18.00 STIPT !
terug maandagavond 1 mei

richtprijs : + 18 jaar : 3.300 BEF
- 18 jaar : 3.000 BEF
- 12 jaar : 2.800 BEF

opgeven : VOOR 2 APRIL BIJ MARCEL ADRIAENSEN (03/315.90.40)

Na inschrijven volgt er nog een brief met praktische informatie !

VOLLEYBAL

- * 4 maart : J.N.M. - Wodames
- * 11 maart : J.N.M. - SCHUL
- * 25 maart : J.N.M. - KLEPPERS

VARIA

- * 11 maart: derde Vlaamse Vlinderdag te Diepenbeek : meer info elders in dit teutje
- * 17 maart : J.N.M.-vergadering (zomeractiviteiten) om 20.30 't lokaal
- * 19 maart : V.B.W.G.-vergadering 09.30 't lokaal : meer info elders in dit teutje
- * 19 maart : eerste Vlaamse natuurstudiedag in de Zoo te Antwerpen
- * 24 maart : Z.W.G.-vergadering 20.30 't lokaal : meer info elders in dit teutje
- * 7 april : vergadering J.N.M.-Wielewaal 20.30 't lokaal
- * 14 april : vergadering J.N.M. (kamp te Nismes) om 20.30 't lokaal
- * 16 april : start Wielewaal - zwaluweninventarisatie
- * 14 mei : Wielewaalwandeldag Klein-Brabant
- * 3 juni : nationale plantenwerkgroep Wielewaal excursie : 't Merkske 09.00

Werken mee aan dit bieteutje :

Teksten : Tine Swaenepoel (J.N.M.), Ria Boeren (Wielewaal), Ingrid Brosens (J.N.M.), Dolf Michielsens (J.N.M.), Wout De Ridder (J.N.M.), Dimitri Van Pelt (J.N.M.), Danny Daelemans, Koen Michielsens (J.N.M.), Inge Mesuere (J.N.M.), Tom Verschraegen (J.N.M.), Jos Verschraegen (Wielewaal), Wim Verschraegen (J.N.M.)

Tekeningen : Jan Geerts (J.N.M.)

Voorblad : Ingrid Brosens (J.N.M.)

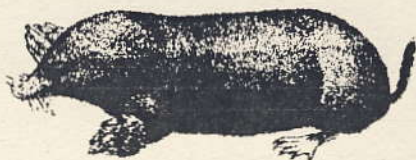
Lay-out : Wim Verschraegen (J.N.M.)

DEADLINE BIETEUTJE : VRIJDAG 21 APRIL

MOL

(*Talpa europae*)

L. 1758)

De mol behoort evenals de egel tot de orde van de insectenetters, al bestaat het grootste deel van zijn voedsel uit regenwormen (GORMAN & STONE, 1990).

Hoewel hij dagelijks gemiddeld 50 % van zijn lichaamsgewicht aan voedsel moet consumeren (GODFREY & CROWCROFT, 1960), wat een grote activiteit veronderstelt, brengt de mol, ongeacht het jaargetijde, 9 tot 12 uur per dag slapend door.

In tegenstelling tot de egel, doet de mol geen winterslaap.

Het is juist in de winter dat zijn graafactiviteiten het grootst zijn vanwege het geringer voedselaanbod (IJSELING & SCHEYGROND, 1962). Gemiddeld graaft hij 2.5 uur per dag. (HAECK, 1969).

Regenwormen vallen door het plafond van deze gangen en worden door de mol tijdens zijn voedselrondes verschalkt.

In het voor- en najaar worden wormen levend opgeslagen in voorraadkamers. Ze worden door een beet in de kop verlamd en hun aantal kan tot 800 stuks oplopen.

Een typisch verschijnsel bij mollen zijn de molshopen. Ze ontstaan bij het graven van diepe gangen en kunnen een hulpmiddel zijn bij het bepalen van het aantal dieren.

Daar de mol voornamelijk ondergronds leeft, heeft hij weinig of geen natuurlijke vijanden. Toch kunnen, voornamelijk jonge, mollen bij het bovengronds op zoek gaan naar een eigen territorium ten prooi vallen aan roofvogels, reigers, kraaien, vossen of marterachtigen.

Gezien de mol slechts 0.3 % uitmaakt van het voedsel van de kerkuil, is het gebruik van braakballen geen aangewezen methode bij zijn inventarisatie (VAN DER STRAETEN, 1978).

Tot op heden werden dan ook geen mollen aangetroffen in braakballen afkomstig uit de gemeenten Hoogstraten of Rijkervorsel (ASSELBERG, 1971 en VAN DER STRAETEN, 1972).

Bij deze inventarisatie werd gebruik gemaakt van bewoningssporen, namelijk molshopen.

De meeste waarnemingen (3/4) werden gedaan in grasland. Naarmate de verstedelijking toenam of het terrein te nat was, werden de mollen aangetroffen in bermen en in tuinen.

We kunnen thans concluderen dat de mol in de ganse gemeente Hoogstraten vertegenwoordigd is.

Wat betreft de gemeente Rijkervorsel ontbreken nog gegevens om tot een besluit te komen, hoewel verwacht wordt dat de mol, gezien het landelijk karakter van de gemeente, ook hier algemeen voor komt.

Literatuur

- ASSELBERG, R. (1971). De verspreiding van de kleine zoogdieren in België aan de hand van braakballenanalyse. Bulletin Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, 47 (5): 1-60.
- CORBET, G. ed. (1977). The handbook of British mammals. 2nd ed. Oxford, Blackwell Scientific Publications. 520p.
- GODFREY, G., CROWCROFT, P. (1960). The life of the mole (*T. europae* Linnaeus). Museum press, London. 152p.
- GORMAN, M., STONE, R. (1990). The natural history of moles. Christopher Helm, London. 138p.
- HAECK, J. (1969). Colonisation of the mole (*T. europae* L.) in de IJsselmeerpolders. Netherlands Journal of Zoology, 19 (2): 145-248.
- HOEKSTRA, B., VAN DER STRAETEN, E. en VAN LAAR, V. (1977). Handleiding ten behoeve van het inventariseren van landzoogdieren in de Benelux. Wet.med. K.N.N.V. nr.199, 48p.
- IJSSELING, M., SCHEYGROND, A. (1962). Onze zoogdieren. Zutphen.
- LANGE, R., TWISK, P., VAN WINDEN, A. en VAN DIEPENBEEK, A. (1994). Zoogdieren van West-Europa. Utrecht, KNNV-uitgeverij. 400p.
- VAN DER STRAETEN, E. (1972). De verspreiding van micromammalia in de provincie Antwerpen, België, op grond van braakballen-analyse. Lutra, 14, 15-22.
- VAN DER STRAETEN, E. (1978). Tabel voor braakballenonderzoek. Zoogdierenwerkgroep van de Wielewaaljongeren

Daelemans D.

Gegevens betreffende zoogdieren zijn steeds welkom :
Daelemans D., Chaamseweg 37 2328 Hoogstraten

Z.W.G. - MARKVALLEI **VERGADERING**

Datum : 24 maart om 20.30

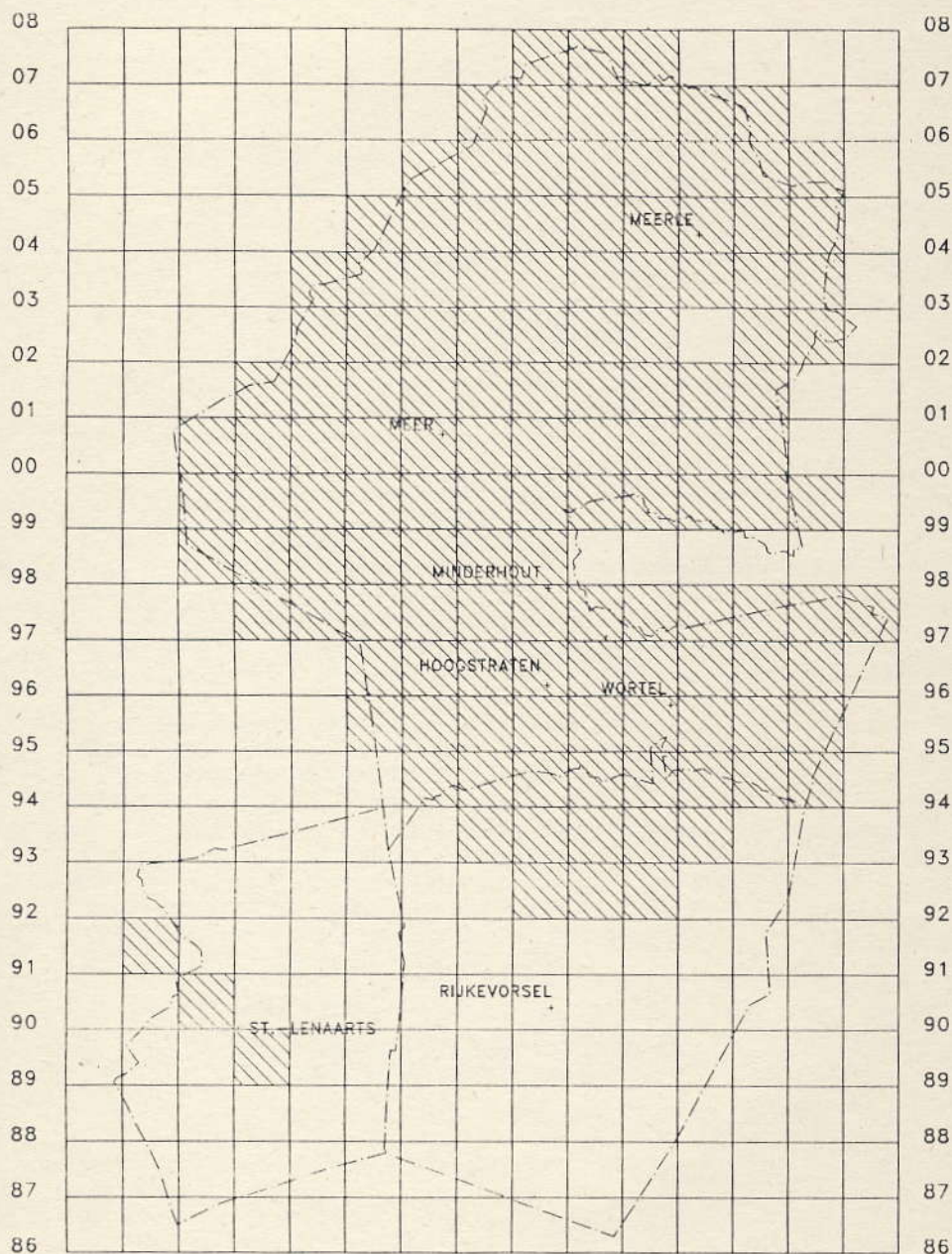
Plaats : lokaal

Programma : - medewerkers

- uitleg bij het gebruik van het waarnemingsboekje (= algemene inventarisatie van zoogdieren)
- nacht van het zoogdier
- vleermuizen inventariseren d.m.v. een batdetector (gebruik)
- specifieke inventarisatie : - alle zoogdieren rond de E10-put
 - vleermuizen : Mosten & Mark
 - Halsche Beemden (vallen)

Meer info : Dimitri Van Pelt en Danny Daelemans

14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29

14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29

De verspreiding van de mol (*Talpa europae* L.) in de gemeenten Hoogstraten, Rijkvorsel en Sint-Lenaarts (volgens U.T.M. vierkantennet).

SPRINKHANEN EN KREKELS

Sprinkhanen en krekels behoren tot de groep van de ORTHOPTERA of rechtvleugeligen. Hun voorvleugels zijn recht en niet gebogen zoals bij de kevers. Andere rechtvleugeligen zijn de PHASMIDEA (wandellende takken), de MANTODEA (bidspinkhanen), de BLATTODEA (kakkerlakken) en de DERMAPTERA (oorwormen). In dit artikel zullen we ons beperken tot de SALTATORIA (= springers) waartoe de veld-, sabel-, doomsprinkhanen en krekels behoren.

Al 300 miljoen jaar geleden waren de rechtvleugeligen zeer talrijk. De oudste fossielen van sprinkhanen zijn ontdekt in het Carboon. De continenten waren toen bedekt met grote wouden met boomvarens, paardestaarten en wolfsklauwen. Sprinkhanen en krekels zijn de hoogst ontwikkelde rechtvleugeligen. Het soortenrijkst zijn de warme streken. Het aantal soorten neemt van de Middellandse Zee naar het noorden geleidelijk af. Zo komen in Nederland 40, in België 50, in Midden Frankrijk 70 en rond de Middellandse Zee meer dan 100 soorten voor. Er zijn verschillende oorzaken. Sommige soorten hebben een warm klimaat nodig, andere hebben ons door barrières niet kunnen bereiken. Een andere belangrijke factor is dat de ijsijd vele soorten naar het zuiden heeft verdrongen. Daarna hebben de soorten zich weer noordwaarts moeten uitbreiden. Voor de éné soort gaat dit al sneller dan de andere. Alle soorten in Nederland en België hebben zich terug moeten vestigen na de ijstijd. Er zijn een 20.000 gekende soorten over de hele wereld.

Lichaamsbouw en zintuigen :

Een gemeenschappelijk kenmerk van de saltatoria zijn de krachtige *springpoten*. De achterpoten zijn lang en de dijen verdikt.

Het lichaam bestaat uit een *kop*, een *borststuk* met 3 segmenten waarbij het tweede en derde segment een paar *vleugels* bevatten. Beide paar vleugels zijn belangrijk bij het vliegen. Een sprinkhaan heeft ongeveer 25 slagen per seconde, een zweefvlieg 200 à 300 per seconde. Het achterlijf bevat de *cerci* die gevoelig zijn voor trillingen. Het vrouwtje heeft een *leghoor* (sabelsprinkhanen, krekels) of *eilegkleppen* (veldsprinkhanen).

Sprinkhanen en krekels bezitten *sprieten* die dienst doen als :

- tastorganen : dit is belangrijk voor verborgen levende sprinkhanen zoals de grotsprinkhanen
- ze reageren op chemische prikkels zoals reuk- en smaakstoffen
- ze bezitten ook temperatuurgevoelige eigenschappen

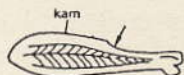
De *tasters* bezitten dezelfde zintuigen. Zij zijn ontwikkeld tot stevige kaken. Het ganse lichaam bezit zintuigcellen die gevoelig zijn voor de luchtvochtigheid. Daarnaast bezitten ze zoals de meeste insecten *facetogen*.

Het *gehoororgaan* is bij veld-, sabelsprinkhanen en krekels verschillend. Bij sabelsprinkhanen en krekels zit het gehoororgaan in de scheen van de voorpoten. Op de binnen en de buitenkant van de poten bevindt zich een ovaal gedeelte met een zeer dunne huid die als trommelvlies dienst doet. Bij de veldsprinkhanen zit het gehoororgaan op het eerste achterlijfsegment. Hier ligt een half-cirkelvormig iets dieper liggend vlak vlies. Het geluid wordt waargenomen door trilling van het trommelvlies en wordt via tracheeën en tracheeblazen die dicht bij het gehoororgaan liggen naar de zintuigcellen gebracht. Zij kunnen ultrasoon geluid en zeer zwak geluid waarnemen. Ook de precieze richting van de geluidsbron kan worden bepaald. Met de sprieten en de cerci kunnen zij tevens geluid waarnemen. Trillingen van de ondergrond worden via zintuigcellen in de pootgewrichten waargenomen.

Veldsprinkhanen *striduleren* (= sirpen) door hun achterdijen langs de voorvleugels te strijken. De achterdijen bevatten een rij kleine chitinetandjes die tegen een in het midden van de voorvleugel gelegen verdikte vleugelader wordt gewreven ofwel wordt er een lijst langs een rij kleine doortjes

op de voorvleugel gewreven. Het geluid bij het striduleren is afhankelijk van de snelheid van beweging en de afstand tussen de tandjes. De zang van veldsprinkhanen is vaak erg ingewikkeld doordat zowel linker- als rechterdij aparte geluiden kunnen voortbrengen. De vleugels vervullen de rol van klankkast. Doornsprinkhanen produceren geen geluid. Krekels en sabelsprinkhanen striduleren door de voorvleugels tegen elkaar te wrijven. Bij sabelsprinkhanen ligt de kam aan de onderzijde van de linkervoorvleugel. Krekels hebben deze kam aan de onderzijde van de rechtervleugel. De vleugels worden zo snel over elkaar bewogen dat deze door onze ogen niet te volgen zijn. Meestal striduleren enkel de mannetjes. Sommige soorten zoals de boomsprinkhaan bezit geen stridulatieorgaan. Het geluid van een krekel is een helder muzikaal trillertje. Dat van een sprinkhaan is meer ratelend, snepend of zoemend. Het bevat meer geruis. Binnen een soort kunnen ook geografische verschillen voorkomen, zowel in het aantal tandjes, als in de zang, zodat we als het ware 'dialecten' kunnen onderscheiden. Hoe kouder het weer, hoe langzamer het geluid. Sommige soorten sjirpen overdag, anderen in de schemer of 's nachts.

De voortplanting

Tijdens de paring zit het mannetje op het wijfje (veldsprinkhaan), onder het wijfje (krekels) of hangt aan de legboor van het wijfje (sabelsprinkhaan). Het mannetje brengt de *spermatoosfoor* (een met spermatozoiden gevuld blaasje) over de geslachtsopening van het wijfje. Er is tijd nodig voordat de spermatozoiden zich uit de spermatoosfoor hebben verplaatst. Het mannetje waakt erover dat de spermatoosfoor niet te vroeg wordt verwijderd. Bij veldsprinkhanen blijft het mannetje op het wijfje zitten, de krekel blijft het wijfje bewaken en bij sabelsprinkhanen voegt het mannetje een taaie witgeleachtige massa aan de spermatoosfoor toe. Het wijfje begint hiervan te eten en duurt lang genoeg voordat ze aan de spermatoosfoor toe is. De eieren worden daarna in de grond of in plantestengels gelegd met behulp van de eilegkleppen of de legboor.

De ontwikkeling

De eitjes zijn meestal langwerpig. Het kleine nimfje is dan verpakt in een dun omhulsel. Dit stadium noemt men de vermiform. Dit omhulsel barst van zodra het nimfje uit het eitje is gekropen. De nimf trekt qua lichaamsvorm volledig op zijn ouders. De vleugelaanleg ontbreekt echter en de legboor of eilegkleppen bij de vrouwtjes. Nimfen maken ook geen geluid. Sprinkhanen en krekels hebben een onvolledige gedaanteverwisseling. Zoals o.a. ook bij libellen ontbreekt het popstadium. Aangezien de huid niet elastisch is zal de nimf een aantal keer moeten vervellen. Een veldsprinkhaan ondergaat 5 vervellingen, bij de doornsprinkhanen ondergaan de mannetjes 5 en de wijfjes 6 vervellingen, bij krekels hebben 10 vervellingen plaats en sabelsprinkhanen 6 à 7 vervellingen. De laatste vervelling gebeurt vaak met de kop omhoog. De sprinkhaan is dan kleurloos en week. Hij draait zijn kop naar boven en perst bloed in de weke, geplooid vleugels en laat deze drogen. Na enkele dagen is de kleur en de stevigheid volledig aanwezig. De meeste soorten sterven in september en oktober. De eitjes overwinteren. Bij krekels en doornsprinkhanen overwinteren ook de larven en soms de volwassen dieren. Van deze soorten zijn dan in het voorjaar ook volwassen dieren te vinden. De meeste soorten hebben slechts één generatie per jaar.

Het voedsel

Veldsprinkhanen zijn planteneters (vooral grassen). Sabelsprinkhanen en krekels eten planten en insecten zoals larven, andere sprinkhanen en vlinders. Zij eten zowel levende als dode dieren. Bladeren van braam, appel, wikke, kamille, walstro, duizendblad, walstro, paardebloem, klaver, muur worden graag gegeten. In de zomer worden ook vaak de bloemen van deze planten gegeten. Een veenmol maakt een gangstelsel zoals een mol en eet voornamelijk wormen. De sprinkhaan heeft heel wat vijanden. Ze worden vaak opgegeten door vogels, zoogdieren, reptielen en amfibieën. De mol maakt graag jacht op veenmollen en sabelsprinkhanen worden vaak door torenvalken verorberd. Verder leven er een aantal parasietvliegen die parasiteren op eieren, jonge en volwassen sprinkhanen.

Kleuren

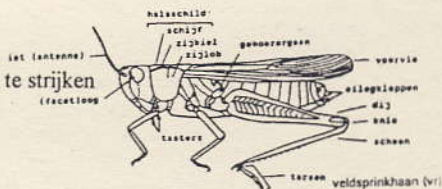
Een sprinkhaan is vaak goed gecamoufleerd. De meeste zijn dagdieren en echte zonniefhebbers. Door de vele belagers die ze hebben is een schutkleur zeer belangrijk. Zij zoeken een milieu op dat vaak overeenkomt met hun kleur. De kleur van de nimf past zich vaak aan de omgeving aan. De kleur van een volwassen insect kan niet meer wijzigen. De hoofdkleur voor sprinkhanen is groen en bruin tot zwart. Voor sabelsprinkhanen en krekels ligt die kleur per soort vast, maar bij veldsprinkhanen bestaat vaak een grote variabiliteit. Sommige soorten kunnen zowel in groene als in bruine uitvoering voorkomen. Er zijn 3 factoren belangrijk bij de camouflage: de kleurovereenkomst (hoofdkleur dient overeen te komen met hoofdkleur van hun milieu), de schaduwvernetiging (onderzijde is lichter dan bovenzijde, als er licht op het dier valt krijgt de in de schaduw zijde liggende onderkant dezelfde kleur als de bovenkant) en de contour-opheffing (door vlekken en strepen worden de omtreklijnen van het dier onduidelijker).

Verschillen tussen veld-, sabel-, doornsprinkhanen en krekels:

De saltatoria wordt onderverdeeld in 2 groepen nl. de **LANGSPRIETEN** en de **KORTSPRIETEN**

De **KORTSPRIETEN** bestaan uit de *doornsprinkhanen* en de *veldsprinkhanen*:

- de sprieten zijn korter dan het lichaam
- zeer korte legboor
- sjiirpen door de achterdijen langs de voorvleugels te strijken

Veldsprinkhanen:

- planteneters die vlak bij de grond leven
- goed ontwikkelde vleugels maar vliegen vaak over korte afstanden
- wijfje bevat 2 paar kielvormige uitsteeksels die door de krachtige spieren uiteen wijken als tangen. Door beurtelings deze open en dicht te knijpen kan ze de legboor in de grond brengen
- sjiirpen, vaak beurtzang tussen mannetjes
- van sommige soorten sjiirpen ook de vrouwtjes

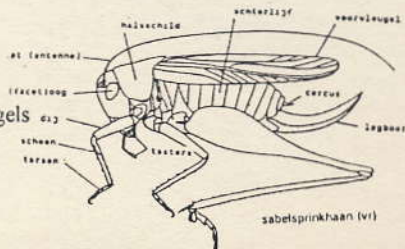
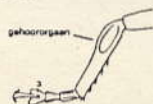
Doornsprinkhanen:

- sterk verlengde halsschild (= doorn)
- produceren geen geluid
- geen gehoortergaan
- kleinste sprinkhanensoort
- overwinteren als larve of volwassene waardoor ze vroeg in het voorjaar waarneembaar zijn
- eten mossen en vergane plantdelen

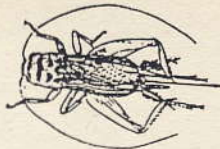
De **LANGSPRIETEN** bestaan uit de *krekels* en de *sabelsprinkhanen*:

- de sprieten zijn langer dan het lichaam
- het vrouwtje bezit een legboor
- gehoortergaan in de voorpoten
- striduleren door de voorste delen van de voorvleugels tegen elkaar te wrijven

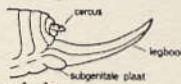
Krekels :

- kop breed en afgerond
- lichaam cilindrisch
- het geluid is meer vibrerend dan sabelsprinkhanen en doet vaak aan vogelgeluiden denken
- achtervleugels vaak langer dan voorvleugels, vele hebben verkorte vleugels
- anaaluitstekels lang en gebogen en dicht bezet met lange tastharen
- legboor recht en smal
- vele soorten graven een holletje in de grond
- sommige leven in bomen en struiken, veenmol leeft in de mol
- 3.000 soorten bekend over de hele wereld (meeste in de tropen)

Sabelsprinkhanen :

- lange dunne sprieten
- zijdelings afgeplatte legboor, recht of gebogen zoals een sabel
- de 3 binnenste leedjes van de tarsen hebben een platte zool en zijn voorzien van talrijke kleine buisjes die loodrecht op de oppervlakte uitmonden. Soms ziet men een sabelsprinkhaan een tars naar zijn mond brengen er 'er op kauwen'. Er wordt dan speeksel in de buisjes opgezogen. Hierdoor kunnen zij zich aan bv. glas vastzuigen.
- sjirpen door zoals krekels de vleugelbasis langs elkaar te wrijven
- wijfjes sjirpen meestal niet
- zang is hoog en snepend en lang niet zo melodieuze en trillend als krekels
- gehoororgaan op voorschouwen
- beurtzang tussen soorten

Verder heeft iedere soort veldsprinkhaan, krekels, nog zijn eigen specifieke kenmerken. Er is hier echter te weinig plaats om iedere soort verder te bespreken. Zo is de huiskrekels een echte cultuurvolger die in huis leeft, een veenmol heeft een gelijkaardig gangstelsel en nest als een mol, veldkrekels graven een holletje waar de mannetjes voor zingen, Voor identificatie van de individuele soorten verwijs ik naar de sprinkhanentabel : "De sprinkhanen van Nederland en België" Leo Beukeboom, Jeugbondsuitgeverij 1993.

Achteruitgang

Sinds de jaren '50 zijn sprinkhanen en krekels sterk achteruit gegaan. Van sommige soorten zijn het aantal vindplaatsen verminderd, van sommige zijn het aantal individuen per vindplaats achteruit gegaan. De voornaamste oorzaak is het menselijk ingrijpen. Een directe ingrijpen is het gebruik van insecticiden maar de belangrijkste oorzaken zijn de indirecte ingrijpen die voor onze dieren beschikbare en bruikbare oppervlakte beperken zoals door woon- en industriewijken, aanleg van wegen, ontginning en andere agrarische cultuurmaatregelen, ... Daarbij komt dat vele geschikte biotopen geïsoleerd geraken. Sommige niet zo mobiele soorten geraken in een 'eilandsituatie' en kunnen niet of nauwelijks bevolkt geraken uit omliggende gebieden. De algemene vervuiling van het milieu gaat meestal gepaard met een verandering in de platengroei. We krijgen monotone soorten en vaak zijn deze zeer dicht begroeid. Vele warmteminnende insectesoorten zoals de saltatoria vinden geen zonnige, open, zandige plekken meer tussen de begroeiing waardoor hun overlevingskansen worden beperkt. Sprinkhanen en krekels zijn tevens zoals dagvlinders goede kwaliteitsindicatoren voor ons landschap.

Wim Verschraegen

Literatuur :

- De sprinkhanen van Nederland en België - Leo Beukeboom - JBU 1993
- Sprinkhanen en krekels en andere rechtvleugeligen - Ake Sandhall, Kjell Ander - Elmar
- De krekels en sprinkhanen in de Benelux - M. Duijm, G. Kruseman - K.N.N.V.

SPRINKHANENPROJECT!

Je hebt er misschien al wel van gehoord, maar anders weet je het nu: binnen de VBWG wordt er een sprinkhanenproject opgestart onder de titel "waag een sprong!"

De bedoeling is dat over heel Vlaanderen zoveel mogelijk gegevens verzameld worden, zodat er een nieuwe verspreidingsatlas kan worden opgesteld. Je vraagt je misschien af waarom dit nodig is als er toch al één is. Het zit zo, de vorige atlas is zeker niet volledig en men wil een correcter beeld rond de verspreiding van sprinkhanen en krekels bekomen. Deze insecten zijn namelijk uitstekende bio-indicatoren en hoe kunnen ze degelijk beschermd worden als hun verspreiding niet eens gekend is?

Als je nu denkt: "Sprinkhanen, ...HELP! Dat is veel te moeilijk voor mij! Laat de anderen maar klungelen!", dan kan ik je verzekeren dat je ongelijk hebt. Met een goede tabel, die niet eens zo duur moet zijn, kan je gemakkelijk de sprinkhanen op naam brengen en na een tijdje zal je ze zelfs op het gezicht kunnen herkennen. De zopas verschenen tabel van Leo Beukeboom "De sprinkhanen van Nederland en België, Jeugdbonduitgeverij 1993" is de beste determinatietabel. Een andere bruikbare tabel is die van Hendrik Devrieze "Sprinkhanen en krekels van België, JNM 1992". Deze tabellen zijn bij J.N.M. te verkrijgen. Eén der tabellen kan bekomen worden door een seintje te geven aan één van de V.B.W.G.-ers.

Boekjes waarin je je waarnemingen kan noteren kan je in het lokaal vinden en als de voorraad op is dan geef je me maar een seintje. Volle boekjes mag je me trouwens ook geven, maar dat zal voorlopig nog wel niet het geval zijn.

WAAG EENS EEN SPRONG!

Ingrid Brosens

P.S. Iedereen die nog waarnemingen van sprinkhanen of krekels heeft liggen (van in welk jaar dan ook), die mag die altijd aan mij doorgeven!

DERDE VLAAMSE VLINDERDAG :

Zaterdag 11 maart in het L.U.C. te Diepenbeek

organisatie : Vlinderwerkgroep V.Z.W.

programma : zie Euglena, Wielewaalblad, contactblad Vlinderwerkgroep, ...

meer info : Wim V.

V.B.W.G. - MARKVALLEI **VERGADERING**

Actieve V B W G -ers die willen meewerken aan één van de projecten worden verwacht op de vergadering van **Zondag 19 maart om 09.30** in het J.N.M.-lokaal.

Programma :

- stand van zaken na 3 jaar dagvlinderinventarisatie. Waar zijn de blanco plaatsen die zeker nog opgevuld moeten worden tijdens dit laatste inventarisatiejaar alvorens de dagvlinderatlas verschijnt
- verdeling gebied voor inventarisatie dagvlinders en sprinkhanen
- toelichting rond het nieuwe sprinkhanenproject
- verdeling waarnemingsboekjes
- inventarisatie van 2 bepaalde oppervlaktewantsen
- inventarisatie van een wegberm op insecten : éénmaal in juni, juli en augustus

Wim Verschraegen

**AQUA
KRISTAL**
Het zuiverste water

AQUA KRISTAL, de enige waterwinkel in Vlaanderen levert de meest moderne apparatuur voor het zuiveren van water op basis van omgekeerde osmose voor huishoudelijk gebruik.

Hierdoor kan het slechtste water weer gewoon drinkbaar gemaakt worden zonder dat daar chemicaliën aan te pas komen.

Put, bron en leidingwater smaken weer zoals water behoort te smaken, uw koffie en thee smaken weer naar koffie en thee zonder dat u flessewater hoeft te kopen.

Gezond, veilig en zuiver, dat is het motto van **AQUA KRISTAL**.

Voor bezichtiging en advies bent u van harte welkom op de **Vrijheid 52 te Hoogstraten**, telefoon 03/314.20.16

AQUA KRISTAL, de enige waterwinkel in Vlaanderen.

DE KUSTWERK GROEP

Gegroet, mijn dierbaar publiek

Aangezien ik nu verantwoordelijk ben voor onze gloednieuwe en door sommige onverlaten ietwat overbodig genoemde werkgroep, is het mij een groot genoegen in dit befaamd tijdschrift enige woordjes tot U te richten.

De kust : hoe kort geleden lijkt het mij dat de eerste dieren dit trefpunt tussen de elementen Water, Lucht en Aarde betraden en voor de eerste maal de sterren konden aanschouwen. Velen nu zijn echter hun moederschoot -de Zee- vergeten of beschouwen haar als slaaf en stortplaats.

Ik zeg U echter : de dag zal komen dat Zij haar geduld verliest en deze hoogmoedige landkruipers verzwelgt ende verdelgt ! Slechts enkele Nederige Uitverkorenen zal Zij dan sparen en aan haar ruisende borst drukken ...

Maar laat ik zwijgen en U zelf de conclusies laten trekken.

U en ik zijn arme bannelingen die slechts zelden de Zee te zien krijgen en alhoewel wij het niet dikwijls toegeven, kunnen wij tijdens het mijmeren bij een ruisend riviertje als de Mark zelden onze ontroering wegbijten bij het besef dat dit nietige stroompje water als een navelstreng is tussen ons -boorlingen ter land- en onze Moeder.

Wij zijn als dan als jongelingen die na jaren opvoeding in onze Stille Kempen te horen krijgen dat wij eigenlijk geadopteerd zijn. Een inwendig vuur bespringt ons bij het horen van het ruwe leven onzer voorvaderen die eens het Streng Water bevoeren en ootmoedig gaan wij dan op bedevaart naar Zeeland, Cap Griz Nez of Texel.

Het is dan ook met tranen in d' oogen en koen kloppend hart dat ik mijn verantwoordelijkheid als KWG-bezieler op mij neem. Al die willen te kaapren varen, moeten mannen met baarden zijn ...

A.R.W.G.-nieuws

Sinds vorig voorjaar zijn onze A.R.W.G.-medewerkers op pad voor de vindplaatsen van kikkers, padden of salamanders te zoeken. Met handnetten en fuiken werden reeds tientallen poelen afgemonsterd. Het wordt hoog tijd om de Bieteutlezers onze resultaten te tonen!

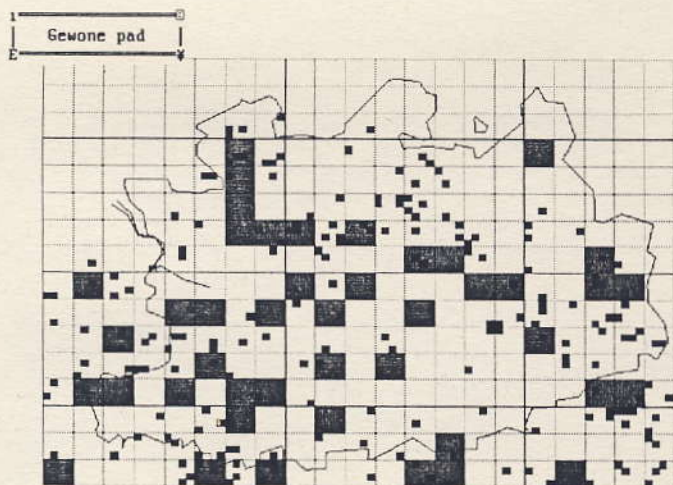
Deze gegevens werden voor ons op kaart gezet door het Instituut voor Natuurbehoud (Hasselt). Dit instituut zal in maart hoogstwaarschijnlijk een nieuwe verspreidingsatlas uitgeven onder de naam: *Verspreiding van amfibieën en reptielen in Vlaanderen. D. Bauwens & K. Claus 1995.*

De gegevens die je kan aflezen van deze kaartjes zijn waarschijnlijk nog niet volledig. Dat is natuurlijk jammer want de atlas verschijnt dit voorjaar al. Ons werkgroepje had dan ook maar één jaar tijd om de inventarisatie uit te voeren van de gemeenten Rijkervorsel en Hoogstraten.

Als je nu merkt dat de groene kikker in de beek achter je huis of de alpenwatersalamander in het poeltje in het nabije bos er niet op staan, dan is dat natuurlijk je eigen nalatigheid! Als je de oproep van vorig voorjaar had beantwoord, was onze inventarisatie vollediger geweest.

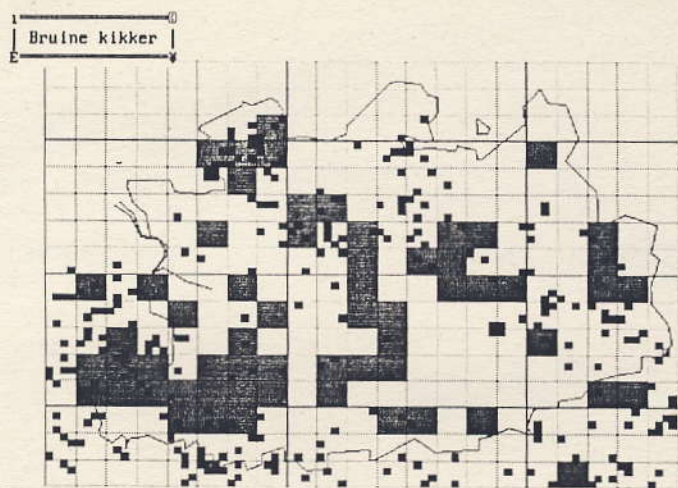
Maar niet getreurd, alle gegevens die je nu nog doorgeeft gaan nog in het gegevensbestand van het Instituut voor Natuurbehoud. Ook de inventarisatie met netten en fuiken zal nog voortgezet worden.

Verspreidingskaartjes provincie Antwerpen

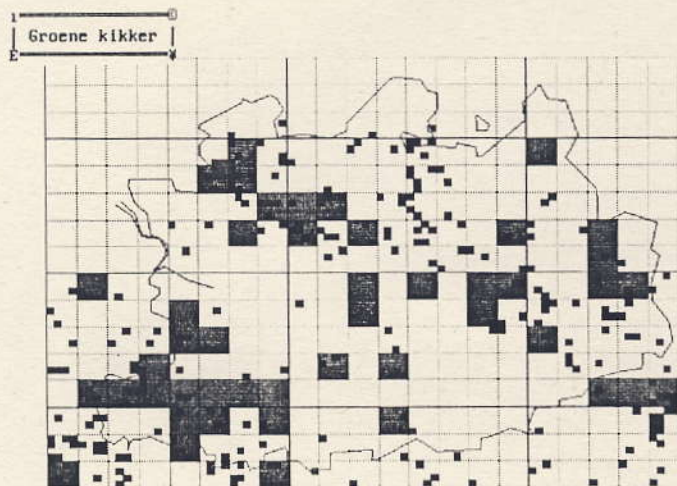

Als je zelf amfibieën of reptielen wil op naam brengen kan je best gebruik maken van het boekje: *Waarnemen en herkennen van amfibieën en reptielen in het veld*, Lenders, Marijnissen, Felix (1993).

Te verkrijgen in het Wielewaalhuis tegen ca. 200 Bfr.

Als je denkt dat je nog een zeer interessante plas of vijver weet liggen, geef dat dan door aan een van onze medewerkers. De resultaten ervan kan je weer verwachten in het Bieteutje!
Gewoon doen!!!

Uit plaatsgebrek in dit Bieteutje zullen de verspreidingskaartjes van de alpenwatersalamander, de vinpootsalamander, de kleine watersalamander en de kamsalamander pas in de volgende Bieteut kunnen verschijnen !

Tom Verschraegen

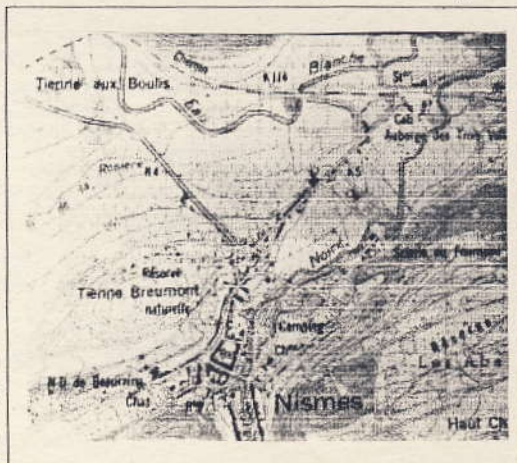
JNM-Markvallei op zomerkamp in de VIROIN

DEEL 1

Nu de zon zich af en toe laat zien, beginnen we bij de JNM weer met de voorbereidingen van ons jaarlijks zomerkamp. Zoals je eerder al vernomen hebt trekken we dit jaar naar het zuiden van België, meer bepaald naar de Viroin. Om je een beetje een indruk te geven van wat je in Nismes kan verwachten ga ik twee tekstjes schrijven in den Teut (eentje voor nu, en eentje voor de volgende keer).

De Viroin ? Nismes ? Waar ligt dat ?

Als ik zeg dat de Viroinstreek een deel van de Fagne is, dan weten jullie waarschijnlijk nog niet veel meer. De Fagne ligt tussen Samber en Maas, in de provincie Namen. Dus helemaal in het zuiden van België. Om je iets beter te kunnen oriënteren, neem je er best een atlas bij. In het zuidwesten van de provincie Namen vind je zeker de stad Philippeville. Ongeveer 25 kilometer ten zuiden van dit stadje, stromen de rivieren "Eau Blanche" (wit water) en "Eau Noire" (zwart water). Vlakbij Nismes komen ze samen en vormen daar de Viroin.

Voor de geologen : Over de karstverschijnselen

Aan beide kanten van de Viroin treffen we een reeks kalkheuvels aan, die ze tiennes noemen. Echte kalkmassieven liggen aan de basis van een hele reeks bijzondere geologische verschijnselen uit de Fagne.

Door de geleidelijke oplossing van de kalk in water, ontstonden allerlei uithollingen. Zoals grotten, onderaardse rivieren, fondrys ... Fondrys zijn depressies (grote putten), zeer bekend is de Fondrys des Chiens (vlakbij Nismes).

In het tertiair werd deze streek overspoeld door de zee. Alle grotten en kloven vulden zich met ijzerhoudend zand. Dit ijzer werd vanaf de Romeinen tot in de 19de eeuw ontgonnen en door de plaatselijke ijzerindustrie verwerkt.

Na de oude Romeinen gaan ook de Jnm-ers naar de Viroin!

Inderdaad, de streek waar wij deze zomer op kamp zullen gaan is reeds vanaf het Boven-Paleolithicum door mensen bewoond. Uit deze periode heeft men bewerkte silex teruggevonden in een grot. Van het einde van het Neolithicum (± 2000 v. Chr.) heeft men een aantal graven gevonden. Later kwamen de Kelten en nadien de Romeinen (voornamelijk omwille van het ijzer).

Aan de oever van de Viroin staat ook de ruïne van een middeleeuwse burcht (op La Haute Roche).

Het Palmboompje

EEN ZUIDERSE GAST IN DE VIROIN.

De streek van de Viroin is vooral bekend om zijn plantenrijkdom. Ook het palmboompje komt hier voor. In feite is het een plant van de warmere landen. Bij ons komt het voor op de warmste kalkhellingen. De zuidelijke helling van de Montagne aux Buis ("palmenheuvel") is er zo één.

De naam palm is afkomstig van het kerkelijke ritueel op palmzondag. Vandaar ook de verwarrende benaming, want echte tropische palmbomen zien er natuurlijk helemaal anders uit, en behoren bovendien tot een andere familie. Ook op enkele plaatsen in de Maasvallei kan men hem terugvinden, maar een zo dichte vegetatie als tussen Nismes en Dourbes is toch wel uitzonderlijk.

Vele natuurliefhebbers zijn echter niet zo blij met deze plant. Hij overwoekert de prachtige kalkgraslanden. JNM probeert dit te verhinderen door gepaste beheerswerken.

De landbouw als basis voor de natuur

Net zoals in de Kempen werden hier de tiennes begraasd door geiten en schapen. Hierdoor ontstonden de zo fel bewonderde kalkgraslanden. Vergelijk met de heide uit onze streken. Nu de Viroinvalei een natuurgebied is (ongeveer 500 ha groot), is de landbouw er verdwenen. Als gevolg hiervan kunnen struiken als sleedoorn het kalkgrasland veroveren. Later volgt dan een natuurlijke evolutie naar bos. Door aangepast natuurbeheer zijn deze kalkgraslanden echter echte schatkamers geworden voor de natuurliefhebber.

De grote plantenrijkdom hebben deze kalkgraslanden aan twee redenen te danken. Ten eerste natuurlijk de ondergrond die uit kalk bestaat. Maar ten tweede ook de temperatuur. Op de kalkheuvels (tiennes) kan de temperatuur aan de grond oplopen tot 60 °C.

bronnen : "De mooiste natuurreservaten van België" (Reader's Digest)
"Wandel... en ontdek de mooiste natuurgebieden"

Koen M.

de Pastinake
Natuur- en Dierwereld L'ENTÉE

- * Tijd voor savorsten ; diverse soorten
- * Diverse soorten honing, kruiden, enz...
- * Samengestelde kruidenthee's

Vrijheid 84, 2320 Hoogstraten

Wie kent nog "ons" dialect ?

Zijn het nu moerzijkers, moeizijkers of zaksmuiers ?

Het hoeft geen betoog: de laatste restjes "groen" worden beetje bij beetje weggeknaagd ten behoeve van meer renderende gebruiken.

Mensen met enig kapitaal kunnen ons karige percentage bosareaal probleemloos voor zich opeisen voor woningbouw of voor het uitbouwen voor een elitair sportproject.

Over deze Belgische situatie wordt regelmatig geklaagd en dit meer dan terecht.

Waar we vaak minder bij stil staan is bij het culturele aspect dat met dit groengebied gepaard gaat. Samen met de planten en dieren zijn ook de dialectnamen verdwenen. Wie kan nog 'onze' dialectnamen opnoemen voor de jeneverbes, rugstreeppad of goudplevier? Soorten die nu volledig tot het verleden behoren, maar die voor de Tweede Wereldoorlog nog nadrukkelijk aanwezig waren in de Casterleesche heide !

Door het moderne gedoe zijn de generaties na de Tweede Wereldoorlog hun volkseigen vocabularium verloren. De mooie en sappige woordenschat die door meerdere eeuwen heen tot stand is gekomen, verdwijnt op een luttele vijftig jaar.

Voor de dialecten is het al lang 5 voor 12 geweest. Hoog tijd dus om de laatste restjes op papier te zetten.

Woordenboek van de Vlaamse dialecten

De universiteiten van Gent en Nijmegen zijn sinds 1960 begonnen met een woordenlijst op te stellen van de verschillende dialecten.

Bij onze voorouders was natuur iets waarmee men opstond en ging slapen. Planten en dieren kregen allemaal een eigen dialectnaam omdat ze frequent voorkwamen in de gesprekken.

Om deze namen gemakkelijk op papier te kunnen zetten werden vragenlijsten opgesteld, waarin een vage omschrijving wordt gegeven van één of ander aspect uit de natuur.

Enkele voorbeelden:

Hoe noemt u de spin met een klein, rond lijf en met heel lange poten, die gemakkelijk loslaten ?

Hoe noemt u "geneigd tot paren", gezegd van een vrouwelijke hond ?

Hoe noemt u het wormpje dat in spek en ander vlees zit ?

Hoe noemt u meel waar veel insecten in zitten ? Het meel is

Hoe noemt u de gelige of rossige, behaarde vlieg die uitwerpselen eet en veel op mesthopen zit ?

Welk woord gebruikt men als men de kat wil roepen ?

Deze vragenlijsten moeten ingevuld worden door een goede dialectspeler of beter nog door een groepje van dialectsprekers. Deze dialectspreker moet volgens de universiteit van Gent voldoen aan de volgende eisen:

- * geboren voor 1930
- * honkvast
- * laag geschoold, maar verstandig
- * zowel de ondervraagde als de echtgenoot/echtgenote stammen best af van dezelfde gemeente

Mensen die beantwoorden aan deze eisen lopen natuurlijk niet dik ! We moeten dan maar roeien met de overgebleven riemen.

Let wel: de vragenlijsten moeten ingevuld worden per dorp en niet per fusie. Het 'Meirs' zal immers verschillen van het 'Veussels'.

Is een 'kwalster' nu een lijsterbes of een gelderse roos?

Vorig jaar dook op één van de tochten van de plantenwerkgroep (PWG) plots het woord 'kwalster' op. De jongere deelnemers hadden er nog nooit van gehoord en de oudere wisten niet meer welke struik het moest voorstellen. Gelukkig kon Koen P. via via te weten komen dat het de lijsterbes was!

Er zijn nog andere dubbelzinnigheden: het woord 'heislenterke'. Wie slenterde vroeger door onze heidegebieden ? Was het de levendbarende hagedis, hazelworm of misschien zelfs de zandhagedis?

Er moet dringend iets op papier komen.

Voor de planten zijn er helaas geen vragenlijsten opgesteld door de universiteit van Gent. Daarom wil ik een oproep doen om alle dialectnamen voor planten of dieren op te schrijven en door te sturen naar mij, zodat ze toch verwerkt kunnen worden in het dialectwoordenboek.

Ik zit alvast vol nieuwsgierigheid te wachten !

<i>Iedereen die vragenlijsten wil of nog probleempjes heeft in verband met dit project, kan terecht bij <u>Tom Verschraegen</u> Minderhoutsestraat 125 2322 Hoogstraten.</i>	
---	--

Vetbollenwedstrijd

De winter zal er wel op zitten voor dit jaar, zeker!

Tijd om de resultaten van dit jaar door te sturen. Meerdere mensen hebben reeds mondeling verslag uitgebracht. Hieruit blijkt voorlopig een zwak tot zeer zwak resultaat. Maar misschien komen er nog nieuwe gegevens aan het licht.

Als iedereen zijn lijstje wil indienen voor 21 maart (dan is de winter zeker afgelopen !), dan kunnen de gegevens al verwerkt worden tegen de volgende Bieteut.

We zijn eens benieuwd !

Tom Verschraegen

Noteer alle verkeersslachtoffers

België heeft een oppervlakte van 30 518 vierkante km en per duizend vierkante kilometer vinden we meer dan vijftig kilometer autowegen terug. Hiermee laat België alle andere Westeuropese landen ver achter zich en het is dan ook niet verwonderlijk dat dit uitgebreid en druk bereden verkeersnet heel wat slachtoffers maakt onder de wilde fauna.

Mortaliteit door wegverkeer is de meest voorkomende natuurlijke doodsoorzaak bij dieren. Deze belangrijke factor moet nauwkeurig onderzocht worden opdat bepaalde maatregelen getroffen kunnen worden op belangrijke knelpunten.

Daarom start het KBVBV dit jaar met een grote inventarisatie-actie (van januari tot december 1995). De inventarisatie geldt enkel voor wilde fauna. Vandaar dat deze vereniging ook de hulp inroept van onze natuurverenigingen.

Per dier moet een fiche ingevuld worden zoals hieronder vermeld. Bovendien moet je bij de fiches een kopie voegen van de stafkaart, waarop je met een nummer de plaats van het slachtoffer aanduidt. Bezorg de fiches aan één van de bestuursleden.

(02 521 28 50)

KONINKLIJK BELGISCH VERBOND VOOR DE BESCHERMING VAN DE VOGELS vzw
ZETEL: HET VOGELHUISJE - 43 VEEWEIDESTRAAT - 1070 BRUSSEL - Tel. 02/521 28 50 - Fax 02/527 09 89

Werkfiche Slachtoffer n° ()

Naam inventariseerder:

Datum van de vondst:

Uur van de vondst:

Diersoort:

Plaats van de vondst (gemeente + postnummer):

Naam van de straat of weg:

- Vindplaats: ☐ op de pechstrook
☐ in de wegberm
☐ in de middenberm
☐ op het voetpad
☐ op de rijweg zelf
☐ op een brug/viaduct
☐

Nummer van het slachtoffer op kaart:

- Toestand van het slachtoffer: ☐ dood (volledig geplet)
☐ dood (gedeeltelijk geplet)
☐ dood (geen zichtbare kwetsuren)
☐ nog in leven (wonde)
☐ nog in leven (breuk)
☐ nog in leven (geen zichtbare kwetsuren)
☐ vleugelbreuk
☐ pootbreuk
☐ wonde aan

Het dier (levend of dood) overgebracht naar:

- Meteorologische toestand: ☐ overdag
☐ 's nachts
☐ open hemel
☐ zonnig en droog
☐ betrokken en droog
☐ betrokken en nat
☐ motregen
☐ zware regenval
☐ sneeuw
☐ temperatuur - ca. "C.

Je verdient een pluim als je de vogels beschermt ...

J.N.M. - CONGRES '94 - **HERENTALS**

Dit jaar was de delegatie Markvallei-ers al heel wat groter dan in '93, misschien was het omdat Herentals niet zo ver weg is, ofwel was het de reclame van het trio, dat ook het vorige jaar aanwezig was, dat het hem deed. In ieder geval het aantal was nu uitgebreid naar 7 (8 als je Froggy ook meetelt).

Het congres stond in het thema van: "1995: het Europees jaar voor natuurbeschoud - natuur buiten de natuurreservaten...?". Ik moet eerlijk bekennen dat dit onderwerp me minder lag als dat van vorig jaar, maar dit wil niet zeggen dat het daarom minder interessant is!

De eerste dag betekent traditioneel filmavond. Het gaat hier dan niet om een populaire Hollywood-klassieker, maar een knappe film die ons doet beseffen dat je met gebouwen en geld de wereld niet beter maakt. "Urga" mocht dit jaar die taak op zich nemen en naar mijn mening is ze daar zeker in geslaagd. Er zaten bovendien heel wat bizarre situaties in waar eens goed mee gelachen kon worden.

Hierna werd een volksdansinitiatie georganiseerd om zo het geklungel van het afgelopen jaar te voorkomen.

Dinsdagvoormiddag wordt er reeds met het eerste gedeelte van de algemene vergadering van start gegaan. Iedere HB-er, die in 1994 actief geweest is, moet hier zijn beleid komen verantwoorden voor alle aanwezige leden van de JNM. 's Namiddags wordt er voornamelijk rond het thema gewerkt, om dan na het avondeten de werkgroepen samen te roepen. Onze afdeling splitste zich op en lag zijn oor te luisteren bij de ZWG (Dimitri), VWG (Geert en Katrien), ARWG (Tom) en de VBWG (Dolf, Wim en ikzelf). De dag werd afgesloten met een fuif en volksdans, maar wie dit niet zag zitten kon de dia's over de fietstocht in Amerika gaan bekijken.

Woensdag werd er door een kleine groep de Nete afgevaardigd, omdat ook Dimitri en Tom hiervan deel uitmaakten, werden Geert en Wim verplicht de algemene vergadering bij te wonen en daar hun stem te laten gelden. Ondanks dat Dimitri doorweekt terugkeerde, werd er toch besloten met onze afdeling de afvaart over te doen. In de loop van de namiddag gaf Charel Grillet een uiteenzetting over waspoeders, waarna hij een massa Ecovier-monsters uitdeelde.

's Avonds was er een kwis voorzien. Alle afdelingen moesten een groep vormen en geloof het of niet, maar Markvallei eindigde op de derde plaats!!! (Zelfs het Bondssecretariaat kwam achter ons.)

Hierna werd afscheid genomen van Wim, Tom, Geert en Katrien die terug naar huis keerden om te gaan studeren of te gaan werken. Zij misten het vrij podium dat de avond afsloot en het volledige programma van de volgende dag.

Donderdag werd het weeral wat moeilijker om uit bed te komen, want de optredens hadden geduurd tot in de vroege uurtjes. Dimitri, Dolf en ik maakten er dan maar een rustige voormiddag van en namen de plaats in van Tom op de bijeenkomst voor de penningmeesters.

's namiddags volgde het laatste gedeelte van de algemene vergadering en omdat Wim en Geert vertrokken waren, hebben Dolf en ikzelf hun taak overgenomen. We moesten stemmen over het nieuwe HB. Na het avondeten werd de uitslag dan bekendgemaakt en het ziet er als volgt uit:

Bondsvoorzitter: Marc Florus

Bondssecretaris: Stijn Vanacker

Archivaris: Koen Lock

Ledensecretaris: Koert Martens

Internationaal secretaris: Ine Nachtergaele

Penningmeester: Anne Clement

Kampensecretaris: Bob Vandendriessche

Materiaalassistent: Peter Vosters - Pim Van Dijk

Uitgever: Dimitri Van Pelt (!)

Infocentrumverantwoordelijke: Wim Slabbaert - Elke Verdoodt

Redactie Euglena: Thomas Vercauteren

Pers- & promotieverantwoordelijke: Jan Van Hove

Piepverantwoordelijke: Koert Martens

Redactie Kikkertje: Marieke De Wever

A N S: Jan Schaerlaekens

M B S: /

N B S: Tom Brichau

Subsidieverantwoordelijke: Bart Vercoetere

Redactie Bestuursberichten: Adriaan Denorme

RvB: Marc Florus - Stijn Vanacker - Anna Clement - Koert Martens - Thomas Vercauteren

De traditionele HB-foto werd genomen en achteraf volgde de voorstelling van voorlopige planning voor nationale activiteiten en kampen en ook het beleid van de werkgroepen voor het volgende jaar. Het "oude sokken ritueel" en het "bal van de Bondsvoorzitter" maakten een einde aan de dag en ook aan het congres, hoewel het afscheidnemen tot de volgende morgen werd uitgesteld.

Net zoals de vorige keer werd het congres vermoeiend, maar plezierig en ook in '95 ga ik zeker terug!

Ingrid

Busreis Schouwen-Duiveland

27/01/95

Naast de jaarlijks massa's regendruppels, het gebruikelijke donkere, miezerige weer, Guy's adderkoppelingsmethoden, T en D discussies, het leeggieten van botten door Marlous en Saartje wegens weer eens te diep de zee ingegaan, enkele kooktips voor paddestoelensoep, nen velduil die weeral niet gezien werd door dezelfde pipo, varianten op de fabeltjeskrant, en nog veel meer gezwam ... zagen we de volgende 75 vogelsoorten :

1. Flamingo	26. Eidereend	51. Bonte strandloper
2. Roodkeelduiker	27. Zwarte Zeeëend	52. Rosse grutto
3. Dodaars	28. Brilduiker	53. Wulp
4. Fuut	29. Nonnetje	54. Tureluur
5. Roodhalsfuut	30. Middelste zaagbek	55. Steenloper
6. Kuifduiker	31. Grote zaagbek	56. Kokmeeuw
7. Aalscholver	32. Bruine kiekendief	57. Stormmeeuw
8. Blauwe reiger	33. Blauwe kiekendief	58. Zilvermeeuw
9. Kleine zilverreiger	34. Sperwer	59. Grote mantelmeeuw
10. Lepelaar	35. Buizerd	60. Holenduif
11. Knobbelswaan	36. Torenvalk	61. Houtduif
12. (Toendra)rietgans	37. Smelleken	62. Turkse tortel
13. Kolgans	38. Slechtvalk	63. Velduil
14. Grauwe gans	39. Patrijs	64. Veldleeuwerik
15. Brandgans	40. Fazant	65. Heggemus
16. Rotgans	41. Waterhoen	66. Roodborst
17. Indische gans	42. Meerkoeit	67. Merel
18. Bergeend	43. Kraanvogels(2)	68. Kramsvogel
19. Smient	44. Scholekster	69. Koolmees
20. Wintertaling	45. Kluut	70. Ekster
21. Wilde eend	46. Goudplevier	71. Kauw
22. Pijlstaart	47. Zilverplevier	72. Roek
23. Slobeend	48. Kievit	73. Zwarte kraai
24. Tafeleend	49. Kanoetstrandloper	74. Spreeuw
25. Kuifeend	50. Drieteenstrandloper	75. Putter

Wim Verschraegen

Literatuur : Hoeyke z'n waarnemingsbloaie

Spaghetti en de verenigingsavond

Spaghetti ! Hoewel ik er de voorbije dagen al genoeg van heb gezien (en gegeten) voor de rest van mijn leven, zal ik nu toch een poging tot 'spaghetti-maak-en-opeet-verslag-maken' doen.

Toen ik voor het eerst die berg ingrediënten zag staan dacht ik "Amaai, hoe ga ik dat allemaal bij elkaar gegoooid krijgen ?" Het was me dan ook zeker niet gelukt indien ik de hulp van 2 charmante assistentes (Ingrid Brosens, u allen welbekend en Marianne Broes, u niet allen bekend) had moeten missen. Met andere woorden : zij zijn een hele zaterdagmiddag bij ons thuis juinen, paprika's, champignons en andere groentsels komen snijden, terwijl ik af en toe eens in de pot roerde.

De bewuste Vrijdag hebben Ingrid en ik onze volleybal-training links laten liggen om de nog niet helemaal ontdooide saus in potten van de Chiro en op een gaspit van een TUINDER (toch goei mannen hé die tuinders (allé, den dezen dan wel)).

Tot hier toe ging het nog redelijk vlot, maar, er moesten toch problemen opduiken, nietwaar ? Wel, ze kwamen. We hadden het water aan de kook gebracht en de spaghetti erin gedaan, toen we er achter kwamen dat we geen lange lepel bij hadden ! Gelukkig werd dit nijpend probleem (de spaghetti zou één aaneengekoekte drab worden) opgelost door de net gearriveerde Dimitri Van Pelt.

Voor de rest laat ik de beoordeling aan de aanwezigen over. Tot nu toe hebben we geen klachten over buikkrampen of voedselvergiftiging (als enkelen lijden aan een indigestie, hebben ze het waarschijnlijk aan zichzelf te wijten)

RECEPT voor 4 volwassenen :

- 500 gr. gehakt
- 1 kg gepelde of gemixte tomaten
- 1 paprika
- 2 juinen
- 1 bakske vol met champignons
- 1 blikke erwtes
- bouillon
- kruiden zelf te kiezen

Bruineer de gesneden juinen, voeg de tomaten toe, bak het gehakt, toevoegen, kuis en snij en voeg de paprika toe, kuis, snij en voeg de champignons toe. Meng er bouillon en kruiden onder. Laat een tijd op een zacht vuur koken. En de finishing touch : het blikje erwtes tien minuten voordat u gaat eten erdoorheen roeren.

P.S. Opdat u spaghetti niet zou plakken : doe wat olie in uw kookwater.

Dolf den hok

J.N.M.-afdelingsnieuws

1. Nieuwe leden

Geerts P.	Witherenweg 10	Minderhout
Michielsens Els	Terbeeksestraat 45	Meer
Van Opstal Anne	Lod. De Konincklaan 349	Hoogstraten
Robijns Elke	Boxtelstraat 9	Hoogstraten
Robijns Mieke	Boxtelstraat 9	Hoogstraten

2. Lidgelden

Vergeet niet tijdig je lidgeld te hernieuwen. Dit bedraagt :

- voor piepers (8 t.e.m. 12 jaar)	:	350 Fr.
- gewone leden (13 t.e.m. 25 jaar)	:	450 Fr.
- bijlid (broer of zus lid)	:	200 Fr.

Op rekeningnummer 001-2280592-04 onv. J.N.M., Kortrijksepoortstraat 140, 9000 GENT

3. Kampperiode

Van maandag 24 juli tot zondagavond 30 juli

4. Kamp in de Viroinval (Nismes)

Meer info over de streek vind je elders in dit bieteutje. De planten, vlinders, vogels, amfib's, ... die je er kan aantreffen, kan je in het volgende teutje lezen. Alle praktische info (vertrek,) zal je via een aparte brief ontvangen na inschrijven. Het K.C. (kampcommissie) ziet er als volgt uit : kampvoorzitter (Dolf), ping (Ingrid), foer (Tom + verschillende dagkoks), terreinchefs (Geert, Koen), E.H.B.O. (Katrien), fikfakkers (Tine, Ingrid, Dolf, Bart), excursieleiders (Tom, e.a.)

Bezoek Jan Spannenburgmuseum

Tijdens het schooljaar 1993 - 1994 hebben **341 leerlingen** een bezoek gebracht aan het Jan Spannenburgmuseum. Dit waren leerlingen van V.I.T.O., lagere school van Wortel, 5de en 6de leerjaar van Minderhout en van het Immaculata-instituut te Oost-Malle. De deskundige leiding werd verzorgd door Jef Leestmans. Elke leerling betaalde voor het bezoek 20 Fr. dat in het reservatenfonds werd gestort.

Jos Verschraegen

J.N.M. - verjaardagskalender

<u>Januari</u>	3	:	Leen Van Delm
	6	:	Marlous Peynenborg
<u>Februari</u>	23	:	Jef Geens
	29	:	Dimitri Van Pelt
<u>Maart</u>	13	:	Jan Geerts
	16	:	Jorn Van den Bogaert
	23	:	Tom Verschraegen
	30	:	Wim Verschraegen
<u>April</u>	4	:	Geert Brosens
	16	:	Bart Geens
<u>Mei</u>	25	:	Meintje Michielsens
<u>Juni</u>	15	:	Stijn Boeren
	16	:	Joris Matheusen
	25	:	Ilse Pauwels
<u>Juli</u>	6	:	Wout Michielsens
	14	:	Katrien Knaeps
	19	:	Willem Vandesande
	21	:	Koen Michielsens
	22	:	Sarah Michielsens
<u>Augustus</u>	2	:	Tine Swaenepoel
	11	:	Saartje Van Opstal
	13	:	Tom Van Delm
	21	:	Johan Aerts
	28	:	Dolf Michielsens
<u>September</u>	17	:	Bart Adams
	17	:	Wim Aerts
	19	:	Joris Van den Keybus
	24	:	Ingrid Brosens
<u>Oktober</u>	9	:	Nick Van Dun
	17	:	Stijn Leestmans
<u>November</u>	8	:	Inge Mesuere
	8	:	Bram Paulussen
	25	:	Greet Verschueren
<u>December</u>	17	:	Bart Hoeymans
	22	:	Wout De Ridder

Volgende J.N.M.-ers dienen hun geboortedatum nog door te geven : Geerts P., Els Michielsens, Elke en Mieke Robijns, Anne Van Opstal, Ben Frison en Dries Van den Keybus.

Opmerking : enkel J.N.M.-ers die in '94 en/of '95 hun lidgeld hebben betaald zijn in de kalender opgenomen !

'Wat is de mens zonder dieren?
Als alle dieren weg zijn, zal de mens sterven
aan een gevoel van grote eenzaamheid.
Want wat er gebeurt met de dieren,
gebeurt spoedig met de mens.
Alle dingen hangen samen.'

Een strofe uit de toespraak van Chief Seattle nu al meer dan 140 jaar geleden. Een man die zijn tijd vooruit was.
Opgenomen in het boekje: 'Hoe kun je de lucht bezitten' waarin deze toespraak is opgenomen.

Steeds meer word je geconfronteerd met het feit dat de groene gebieden steeds meer bebouwd worden, steden en dorpen breiden maar uit en dat gaat ten koste van de open ruimte.
Wat gebeurt er allemaal met ons grondgebied? Voorgoed vernield? Kunnen we dit zo maar blijven aanzien?
De mens moet kunnen leven, werken en wonen.
Wat de Indianenstammen meemaakten, maken wij nu nog elke dag mee. De mensheid wil niet geleerd zijn.
Het zal een probleem blijven om een juist evenwicht te vinden in onze samenleving.

En wat is natuur nog in dit land? Een stukje bos ter grootte van een krant. Da's overdreven !! Zelfs de dikste Gazet van Antwerpen is veel te klein om onze natuur te bedekken.
Maar wat is natuur in dit land?

Gebieden waar we helemaal afblijven, zeggen sommigen. In zulke gebieden ontwikkelen zich zeker prachtige dingen, maar wie stopt onze vuile lucht en het bedorven water?
In dit kleine land blijft de hand van de mens overal merkbaar. Ja, de mensen horen ook bij de natuur. Maar welke natuur?
Lang geleden groeiden er rogge en stoppelknollen op de akkers. De grond die niet bebouwd werd, heette dan woeste grond, van natuurterrein had nog niemand gehoord. De natuur werd ook niet beschermd. De natuur woonde op dat gedeelte van de grond waar niemand iets aan had en ook een beetje op en rond de akkers van de boer. Bij de boer was voor planten en dieren iets te halen. DAT was soms lastig, maar het ging. Arme mensen zijn vaak inschikkelijk.

Nu is er geen woeste grond meer. De maïs uit Zuid Amerika heeft het land veroverd. De meeste planten en dieren waar de boer vroeger hinder van had, worden nu vertroeteld in natuurgebieden. En elk jaar zijn het er minder.

Gaan we zover dat de natuur verdrongen wordt tot enkel nog de hofjes van de mensen?

Dan zullen we die planten en dieren een plekje moeten gunnen in onze tuin. Een wild plekje waar bijvoorbeeld de Bolderik (door mij Hemelroosje genoemd) kan groeien en nog vele andere beschermde en vertroetelde planten. Die moeten we niet zo veel verzorgen want daar houden ze helemaal niet van, die planten en ook hun bezoekers - insecten, vlinders

SA

HET PIEP - HOEKJE

Hoi Piepers,

1995 is inmiddels alweer ingewijd en het nieuwe is er ondertussen allicht ook weer af. Gelukkig is JNM er nog om de saai(?) schoolweken wat op te vrolijken... en er is goed nieuws voor jullie! De laatste tijd zijn jullie wat verwaarloosd wat de activiteiten betreft. Welnu, wij hebben besloten dat dat zo niet langer kan en dat daar verandering in moet komen. Daarom zijn wij van plan met een echte piepwerking te starten.

Wat dat inhoudt? Simpel: gemiddeld 1 maal per maand (1 keer per 3 weken) zal er een activiteit zijn, speciaal voor de piepers onder ons. Dit wil absoluut niet zeggen dat de niet-piepers niet welkom zouden zijn, in tegendeel zelfs: hoe meer zielen, hoe meer vreugde!! Om te bewijzen dat we het echt menen, volgt hier een omschrijving van de eerste 2 piepactiviteiten. Op *zondag 19 maart* is er onze allereerste piepactiviteit. Deze zal beginnen met beheerswerken in Minderhout en daarna, als we allemaal moegewerkt zijn, trekken we terug naar ons lokaal. Daar gaan we dan een prachtig, schitterend, origineel, supertof milieu- en natuurspel spelen, waarover jullie nog lang zullen blijven vertellen. Meer verkap ik niet, want het moet nog een beetje een verrassing blijven ook, hè!

Op *zondag 23 april* kunnen jullie meedoen aan een tweede piepactiviteit. Ter ere van de "Dag van de aarde" is er dan een wandeling in Wortel. Zo'n wandelingen zijn vaak niet zo erg op jullie, onze piepers, afgestemd, dus... deze keer gaan we samen met de piepers (en dus zonder de volwassenen) een heel eigen wandeling maken. Natuurlijk zal die speciale piepwandeling heel wat AVONTUURLIJKER zijn, anders konden we evengoed de rest volgen.

Jullie merkten het, vanaf 1995 is het een voorrecht om PIEPER te zijn en zal er veel meer rekening gehouden worden met jullie! Vanzelfsprekend verwachten wij dan weer dat alle piepers ook echt naar de piepactiviteiten komen, want een piepactiviteit zonder piepers is immers erger dan een bos zonder dieren. (Héél erg dus!)

Wij willen veel veel veel piepers zien op 19 maart en ook op 23 april en dan liefst nog zo actief mogelijk ook!!! Het is dus jullie taak om ervoor te zorgen dat wij, de piepbegeleiders, weten dat er piepers zijn, zodat wij niet fris en fit, maar juist doodmoe en tevreden naar huis kunnen terugkeren (dat jullie moe zijn na piep-zondagnamiddagen, daar zullen wij uiteraard wel voor zorgen).

Natuurlijk zijn alle tips van jullie kant welkom. Als er iets is dat jullie graag eens zouden doen, als er iets is waarover jullie graag meer zouden willen weten, zeg het ons dan of geef ons een seintje. Wij zullen dan zoveel mogelijk rekening houden met jullie wensen. (Vergeet wel niet dat bij JNM natuurstudie en milieubescherming centraal staan.)

Dit laatste was ik intussen zelf bijna vergeten. Misschien zijn er wel piepers onder jullie die de geheimen van de natuur graag al doende ontdekken. Een oud spreekwoord zegt immers dat men al doende leert. Voor zo'n piepers volgt nu een buitenkansje: proefjes met lucht, water en de bodem.

A. PROEFJES MET LUCHT

Lucht kun je niet zien, niet horen, niet ruiken en niet voelen... tenzij het hard waait en de lucht zich als "wind" snel verplaatst. Daardoor hebben vele mensen de indruk dat lucht niets is, maar lucht is wel degelijk iets! Door de volgende proefjes te doen, ontdek je dat lucht bijzondere eigenschappen heeft.

PROEF 1: lucht is te voelen en te zien

Doe een plastic zak eventjes wijd open en sluit hem dan meteen weer door de open kant enkele malen om te vouwen. Je hebt nu een zak vol lucht. Die zak kun je induwen, maar je kunt hem niet meer helemaal platdrukken, want de lucht in de zak neemt een bepaalde ruimte in. Denk ook maar eens aan fiets- en autobanden. Er is wel degelijk een verschil tussen een lege en een volle band. Of niet soms?

Neem nu een lege fles en dompel ze onder in een teil water. Wat komt er uit de fles? Juist, luchtbellen. Je kunt ze zelfs zien.

PROEF 2: lucht heeft een gewicht

Blaas een ballon flink op. Weeg de opgeblazen ballon op een zeer nauwkeurige weegschaal. Die kun je eventueel zelf maken met een dun stokje dat met behulp van een klein tegengewichtje in evenwicht wordt gehouden.

Laat nu de lucht uit de ballon ontsnappen en weeg opnieuw. De lege ballon weegt lichter. Besluit: lucht heeft een gewicht.

PROEF 3: warme lucht stijgt op

Blaas je ballon nog maar eens op, leg een stevige knoop in het uiteinde en leg de opgeblazen ballon weg op een warme plaats, bijvoorbeeld in de zon of in de buurt van een radiator.

Ga regelmatig voelen of de ballon nog goed opgeblazen is. Wat merk je? Door de warmte wordt de ballon harder. Hoe is dat te verklaren?

De meeste stoffen zetten uit als ze warmer worden. Ook lucht. Eenzelfde gewicht aan lucht zal dus bij een hogere temperatuur meer ruimte innemen, terwijl hetzelfde volume warme lucht minder zal wegen. Het gevolg hiervan is dat warme lucht opstijgt en nu weet je meteen waarom een heteluchtballon de lucht ingaat.

Wanneer de buitenlucht door de zon opgewarmd is, gaat ze opstijgen en de open gekomen ruimte wordt door koudere lucht ingenomen. Deze verplaatsing noemen we wind.

B. PROEVEN MET WATER

Water heeft heel bijzondere eigenschappen. Om te beginnen is het geen mengsel, zoals dat bij lucht het geval is. Water is een scheikundige verbinding van waterstof en zuurstof.

Die twee elementen zijn niet zo gemakkelijk van elkaar te scheiden. Daarvoor is veel energie nodig. Dan ontstaan er twee afzonderlijke gassen. Komen ze daarna terug bij elkaar, dan hebben we een zeer ontplofbaar gasmengsel met een veelbetekenende naam: knalgas. Een klein vonkje zorgt voor een enorme klap en we hebben opnieuw water.

Aan de hand van enkele proefjes gaan we proberen een aantal eigenschappen van water te achterhalen.

PROEF 1: in water kun je iets oplossen

Vele stoffen kunnen in water worden opgelost. Het zout in zeewater is daar een voorbeeld van. De suiker in koffie is een tweede.

Ook lucht zit opgelost water. Vissen ademen die opgeloste lucht in.

Als je een glas koud water bij kamertemperatuur laat staan, zie je de lucht die niet meer opgelost kan blijven, in kleine belletjes aan het glas verschijnen.

Probeer zelf nog andere stoffen te vinden die je in water kunt oplossen.

PROEF 2: water kun je niet samendrukken

Doe water in een plastic zak. Draai de zak dicht en probeer het water samen te drukken. Of doe een fles helemaal vol en probeer er dan een kurk op te duwen. Doe de proef maar boven de badkuip. Je zult merken dat je water niet kan samendrukken. Dat is maar goed ook, want stel je voor dat je water wel zou kunnen samendrukken, wat zou er dan gebeuren als je een kraan zou opendraaien?

PROEF 3: water zet uit bij afkoeling

Plaats een schoteltje boordevol water in de diepvriezer en haal het er na enkele uren weer uit. Het water is nu ijs geworden, maar doordat water bij bevroering uitzet, komt het ijs boven het schoteltje uit.

Dat is een hele vreemde zaak, want alle stoffen krimpen juist als ze afkoelen. Ook water "krimpt" bij afkoeling, maar slechts tot op 4°C. Als de temperatuur nog lager daalt, dan gaat het water uitzetten.

Dat verklaart waarom in de winter bevroren waterleidingbuizen stuk kunnen springen. Het ijs heeft namelijk meer plaats nodig dan het vloeibare water.

PROEF 4: ijs is lichter dan water

Neem twee plastic potjes, bijvoorbeeld van yoghurt. Vul ze allebei tot op dezelfde hoogte met water en zet dan een van de potjes in de diepvriezer.

Haal na enkele uren het potje uit de vriezer, je hebt nu ijs. Weeg beide potjes. Wat is het resultaat? Juist, ze wegen evenveel, maar omdat ijs een groter volume inneemt dan het water, weegt ijs lichter bij eenzelfde volume.

C. BODEMPROEVEN

PROEF 1: de bodem bevat verschillende grondsoorten

Neem wat grond uit de tuin en haal er alle steentjes, stukjes wortel, ... uit. Wrijf je grondmonster goed fijn en vul het potje met ongeveer drie keer zoveel water. Schep voorzichtig al wat bovendrijft af, zonder het water weg te gieten. Doe nu het modderwater in een doorzichtig glazen flesje of proefbuisje en schud flink zodat alles goed vermengd raakt. Zoek dan een plaatsje waar je grondmonster een paar dagen kan blijven staan.

Na een vrij korte tijd zal het grootste deel van het zwaardere zand al gezonken zijn. De veel fijnere leemdeeltjes blijven langere tijd in het water zweven en zullen pas na uren boven op het zand een gekleurd laagje gaan vormen.

Zolang het water troebel blijft, is de klei, waarvan de deeltjes erg klein zijn, nog niet volledig afgezet. Deze klei zal een nieuw laagje vormen.

Door te kijken welke laag het dikst is, kun je met deze proef ook gemakkelijk te weten komen of je in een zand-, leem- of kleistreek woont.

PROEF 2: van rots naar bodem is een lange weg

Doe in een blikken bus een aantal schoongeborstelde steentjes en wat water. Er mag helemaal geen grond aan de steentjes blijven hangen!

Schud nu krachtig met de bus zodat de steentjes tegen elkaar slaan... als je dat een tijdje volgehouden hebt, mag je kijken.

In de bus is in een versneld tempo hetzelfde gebeurd als wat in miljoenen jaren tijd in rivieren en zeeën plaatsvond. Stenen slijten af en vormen kleinere steentjes. Hoe langer de slijtage duurt, hoe kleiner de steentjes worden. Tenslotte zijn ze zo klein dat we ze "grond" noemen.

De resultaten van deze proef geven je er ook een beeld van hoe lang de bodenvorming hier op aarde al aan de gang is.

Dit was het laatste proefje. Hopelijk hebben de leergierigen onder jullie ook echt iets bijgeleerd.

Jullie weten het: alle ideeën zijn welkom, evenals tekeningen, raadseltjes, teksten, puzzels, ...

We verwachten jullie allemaal op de volgende activiteit en, niet te vergeten, op de speciale piepactiviteiten!!!!!!!

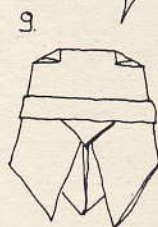
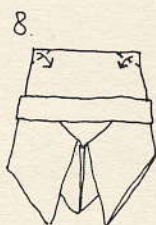
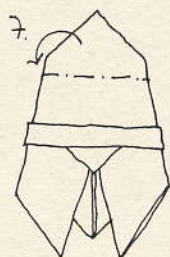
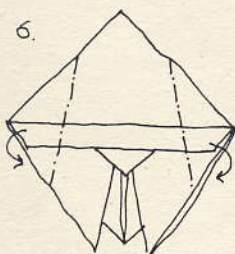
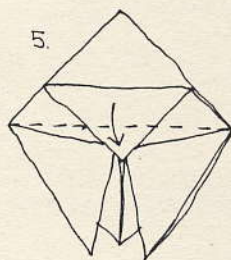
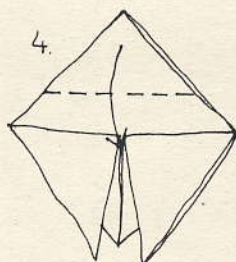
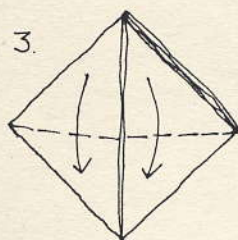
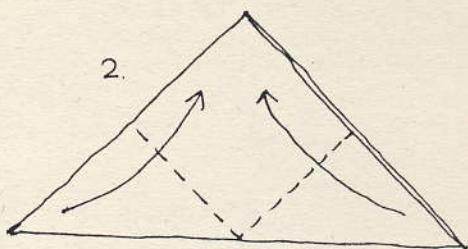
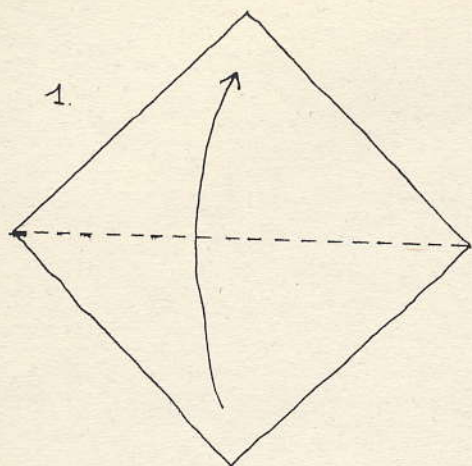
Tine Swaenepoel

J.N.M. - NATUURKWIS

"Een besneeuwd landschap, wafels met slagroom of suiker en een kwis. Rarara?" Ja, inderdaad het driekoningenfeestje van de J.N.M. op vrijdag 6 januari. De eerste indruk toen ik op de speelplaats aankwam was een koude indruk, de sneeuwballen vlogen rond iedereen zijn oren of soms, afhankelijk van de gooiers, was 't ferm raak. De pestkoppen werden nog extra bestookt, maar ook sommige, nogal onschuldige slachtoffers (lees: ik) werden onder de sneeuw bedolven. De kwis was heel tof en best moeilijk als je niet veel had aan je medespelers. Gelukkig zijn de 3 besten de eersten, maar de mannekes die wel groot zijn en denken dat ze alles kunnen, hebben toch verloren. De jury bestond uit Katrien K., Ingrid B., Nico ? en Tine S.

De chocomelk (met cacaopoeder) werd opgediend uit de emmer door den Pol alias Bart A. En de warme wafels waren heerlijk. De mandarijntjes en de cake waren een verjaardagsgeschenk van Marlous. En elke winnaar kreeg een vetbol, maar de verliezers kregen minstens tien sneeuwballen als verassing. Iedereen ging tevreden door de sneeuw naar huis." Ziezo dat was het.

Inge Mesuere

WAAG EEN
SPRONG!

Ingrid 25

VOUW EEN KREKEL

DATUM	SOORT	AANTAL	PLAATS	U.T.M.	WAARNEMERS
04/01/95	middelste jager	2	Blak, Beerse		VET/VEJ/HOB
18/12/94	ruigpootbuizerd	1	Mrl., gescheurde kousweg		BRG/BRJ/BRR
24/12/94	goudvink	3 vr.	Mind.,Desta	FT2500	HOB
25/12/94	goudvink	2 vr.	Mind.,Desta	FT2500	HOB
31/12/94	goudvink	3 man.	Mind.,Desta	FT2500	HOB
05/01/95	goudvink	2	Mind.,Desta	FT2500	HOB
24/12/94	distelvink	2	Mind.,Desta	FT2500	HOB
31/12/94	distelvink	1	Mind.,Desta	FT2500	HOB
05/01/95	houtsnip	1	Mind.,Desta	FT2500	HOB
06/01/94	houtsnip	1	Mind.,Desta	FT2500	HOB
24/12/94	sperwer	1 vr.	Mind., Bergen	FS2299	AEW
07/01/95	grote bonte specht	1	Mind.str. (tuin)	FS2298	VET/VEW
20/12/94	wulp	6	Mrl., Klein Eyssel	FT2405	OOD
13/01/95	ijsvogel	1	Mrs.Dr., Mark		VEJ
02/01/95	kerkuil	1	Mind., Bredaseweg	FS2399	OOD/BRI
03/01/95	velduil	1	Mrl.	FT2402	BRG
06/01/95	rietgans	25	Mrl.	FT2504	BRG/BRJ
16/01/95	bruine kiekendief	1	Mind., Bredaseweg	FT2300	BRI/BRJ
07/01/95	ijsvogel	3	Mr., Mosten	FT2103	GOJ
07/01/95	aalscholver	9	Mr.,Mosten	FT2103	GOJ
09/01/95	steenuil	1	Ho.,Moerstraat	FS2296	GOJ

Gebruikte afkortingen waarnemers :

HOB : Hoeymans Bart
 BRG : Brosens Geert
 BRJ : Brosens Jaak
 BRI : Brosens Ingrid
 BRR : Brosens Ria
 AEW : Wim Aerts

VET : Verschraegen Tom
 VEJ : Verschraegen Jos
 VEW : Verschraegen Wim
 GOJ : Govaerts Jack
 OOD : Drej Oomen

VOLGENDE WAARNEMINGEN DOORGEVEN VOOR 21 APRIL !